

Summary

GEOGRAPHY IN CURRICULUMS AND SYLLABUS

Momčilo Mrđenović

In the last two-three years in all six republics and in both autonomous regions of SFRJ new curriculums and syllabus for primary and secondary directed education were brought up, and gradually they are applied in schools. In the whole period after the war curriculums and syllabus for geography were reduced, and the same was done this time, too. In the general education for children and Youth the contribution of geography is permanently reduced. Position of geography in the total education is endangered with the traditionalism in the choice and

schedule of the educational material, with the descriptive elaboration of the geographical factography and also with the great ununification of geographical syllabus in republics and regions.

Attempts to develop »Common kernel of geographical syllabus«, as a base for making syllabus in each republic and region, did not show any bigger result.

Representatives of new conceptions and syllabus in SRH differentiate from representatives of the traditional conceptions in other republics and regions.

Geographers of Yugoslavia should show a bigger interest for the problems of the contribution of geography in the total education. They have to be more engaged in searching better program solutions and they must offer higher level of geographical education.

Dane PEJNOVIĆ, Zagreb

RAZLIČITOST NASTAVNIH PLANOVA GEOGRAFIJE NA NAŠIM SVEUČILIŠTIMA I NJIHOVE PRAKTIČNE KONOTACIJE

UVOD

Opadanje ugleda i značenja geografije kao nastavnog predmeta jedno je od osnovnih obilježja suvremenog razvoja naše struke. Krenemo li od činjenice da »u praktičnom životu geografija vrijedi koliko se odrazi u životu globalnog građanina«¹, onda je položaj u nastavi pouzdan pokazatelj njezina ukupnog položaja i društvenog značenja u ovom trenutku.

Iako je takvo stanje i kretanje posljedica općedruštvenih prilika, jer iskustvo pokazuje da se razdoblja bržeg razvoja geografije podudaraju s društvenim progresom a relativno zaostajanje i stagnacija s kriznim razdobljima, glavnog krivca za nepovoljan položaj i daljnje slabljenje ugleda struke ipak trebamo tražiti u vlastitim redovima. Bilo da se radi o kadrovima ili nedovoljnoj suradnji, odnosno koordinaciji strukovnih organizacija, fakulteta i sveučilišta na rješavanju vitalnih pitanja od zajedničkog interesa.

Kako su, i koliko, nezavidnom položaju geografije pridonijeli različiti nastavni planovi na visokoškolskim ustanovama za izobrazbu geografa u Jugoslaviji? To problemsko pitanje nametnulo se već početkom 50-ih godina i o njemu se, posredno ili neposredno, raspravljalo na gotovo svim kasnijim kongresima geografa SFRJ. Prvu detaljniju analizu nastavnih planova geografije na našim fakultetima izvršio je D. Dukić 1964. godine.² Budući da je od tada prošlo više od dva desetljeća, pri čemu su se unutar geografije i »geografskih škola« u nas dogodile brojne promjene, od osobitog je interesa, s obzirom na stanje struke, razmotriti suvremeno stanje na tom području. U tom cilju prikupili smo nastavne planove geografije sa svih matičnih visokoškolskih

ustanova u Jugoslaviji, čiji usporedni pregled pruža solidnu osnovu za niz relevantnih analiza i donošenje odgovarajućih zaključaka.

Analiza nastavnih planova

Već površan uvid pokazuje znatne razlike, neusklađenosti i nedostatke u nastavnim planovima, s dalekosežnim posljedicama na struku u cjelini i njezin položaj i značenje u različitim dijelovima zemlje.

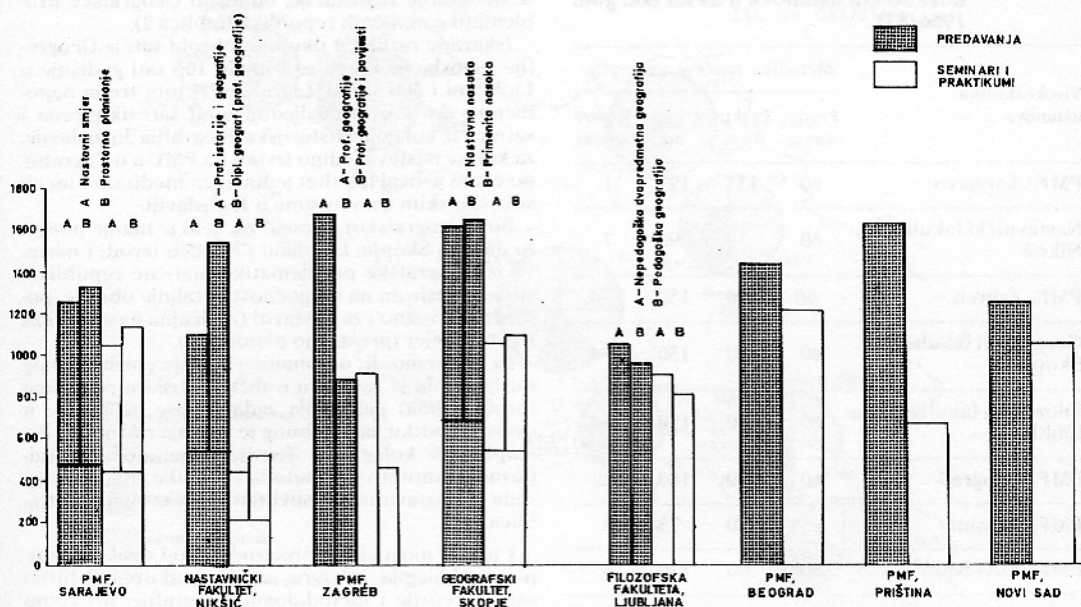
a) Ponajprije, to se očituje kroz razlike u ukupnom broju sati, odnosno ukupnom nastavnom fondu geografije (slika 1). Dok napr. student primijenjenog smjera u Skopju godišnje ukupno odsluša 2 274 sati, a student nastavnog smjera tek nešto manje (2 685), u Nikšiću studenti nastavnog smjera godišnje slušaju svega 1 530 sati struke. Najveći broj sati predavanja slušaju studenti u Zagrebu (1 680) a najviše praktikuma, vježbi i smenara održi se na PMF-u u Beogradu (1 225 sati godišnje). Najpovoljniji omjer između predavanja, s jedne, te praktikuma, seminara i vježbi, s druge strane, imaju studenti nepedagoške dvopredmetne geografije u Ljubljani (53,7 : 46,3) dok najnepovoljniju zastupljenost ove dvije osnovne kategorije nastave imaju studenti jednopredmetnog smjera: dipl. geograf u Nikšiću (74,1 : 25,9).

b) Slijedeća bitna razlika među geografskim grupama na našim sveučilištima temelji se na (ne)postojanju smjerova. Činjenica da samo tri, od osam sveučilišnih centara, pored nastavnog, imaju i nena-

1 Roglić, J., 1974., 58.

2 Dukić, D., 1964., 329-339.

SL.1. USPOREDNI PREGLED NASTAVNOG FONDA GEOGRAFIJE (BEZ TERENSKE NASTAVE) NA MATIČNIM VISOKOSKOLSKIM USTANOVAMA U SFRJ. (šk. god 1986/87.)

stavni smjer, riječito svjedoči o, u cjelini skromnoj, afirmaciji struke izvan nastave. Shodno tome, i postojeće razlike u (ne)postojanju smjerova posredno odražavaju diferencirano značenje struke u prostornom planiranju i uopće izvannastavnim djelatnostima, pojedinih republika i pokrajina. Ako veći broj usmjerenja opravdano protumačimo kao odraz veće afirmacije struke u društvenom životu, onda postojanje čak četiri usmjerenja na Geografskom oddelku u Ljubljani³ pouzdano upućuje na razmjerno najpovoljniji položaj geografije u toj republici. S obzirom na to, bilo bi zanimljivo (i korisno) kritički razmotriti fleksibilno ustrojstvo studija geografije na ovom sveučilištu, zbog eventualnog uvođenja slične prakse i u drugim našim sredinama.

c) Indikativne razlike u nastavnim planovima očituju se u broju, odnosno udjelu, sati pojedinih područja geografije u ukupnom fondu sati geografije u našim sveučilišnim centrima (slika 2).

Iako su takve podjele i kategorizacije dosta relativne, a s obzirom na objekt geografskog proučavanja i dijelom anahrone, neosporan su pokazatelj konceptijskih razlika među »geografskim školama«, što se može uočiti iz razlika u »težištima« na pojedinim područjima geografije.

Za ilustraciju, najveći broj sati Fizičke i Socijalne geografije slušaju studenti u Skopju (930, odnosno 1020 sati godišnje) a najmanje u Nikšiću (390 sati Fizičke i 370 sati Socijalne geografije). Za razliku od prethodna dva područja, studenti u Nikšiću slušaju najveći broj sati Regionalne geografije u Jugoslaviji (780 sati godišnje) dok najmanji broj sati, što je također simptomatično, imaju studenti geografije u Ljubljani.

d) Budući da prema procjeni, na temelju ankete iz 1986. godine⁴, čak 82% od ukupnog broja diplomiranih geografa Jugoslavije radi u prosvjeti, a tek 18% u drugim djelatnostima, posebnu pažnju zaslužuje usporedba nastavnog fonda iz Metodike nastave geografije na našim sveučilištima (tablica 1).

Pored razlika u udjelu Metodike u ukupnom fondusati geografije (od 3,2% u Prištini do 10,2% u Ljubljani), prisutna je i velika nejednačenost u ukupnom broju sati ovog kolegija (od 75 u Prištini do 195 u Sarajevu). S tim u vezi treba reći da na većini naših nastavničkih fakulteta vlada mačehinski odnos prema Metodici i da se ova disciplina minorizira »na osnovi izmišljenih razlika između tzv. znanstvene i nastavne geografije«.⁵ Takav odnos ne samo da je neprihvatljiv i za struku štetan, nego je i u dubokoj suprotnosti s prevladavajućim zapošljavanjem diplomiranih geografa na školama i potrebama za formiranjem kvalitetnijeg nastavnog kadra. Razumljivo je stoga, da je zbog takvog odnosa, Metodika nastave s vremenom postala jedna od slabijih karika u geografskom obrazovanju, što se, uostalom, dijelom odražava i u položaju struke nakon reforme obrazovanja. Sada je već sasvim očito da je na ovom području potrebno što prije učiniti radikalni preokret.

3 Smjerovi, odnosno izbirna područja, na Geografskom oddelku Filozofske fakultete u Ljubljani: Pedagoška dvopredmetna geografija, Pedagoška geografija in geologija, Napedagoška dvopredmetna geografija, Nepeđagoška enopredmetna geografija.

4 Feletar, D., 1986.

5 Roglić, J., Ibidem, 58.

Tablica 1. Zastupljenost Metodike nastave geografije u nastavnim planovima visokoškolskih ustanova u SFRJ (šk. god. 1986/87)

Visokoškolska ustanova	Metodika nastave geografije			
	Predavanja	Praktikum	Ukupno	Redoslijed
PMF, ¹ Sarajevo	60	135	195	1.
Nastavnički fakultet, Nikšić	60	30	90	7.
PMF, Zagreb	60	90	150	3.-4.
Geografski fakultet, ² Skopje	60	90	150	3.-4.
Filozofska fakulteta, ³ Ljubljana	60	90	150	3.-4.
PMF, Beograd	60	120	180	2.
PMF, Priština	45	30	75	8.
PMF, Novi Sad	60	60	120	6.

¹Naziv kolegija: Didaktika i metodika nastave

²Uz kolegij Metodika po geografija so hospitaciji, studenti nastavnog smjera imaju i 10 dana pedagoške prakse

³Uz kolegij Specijalna didaktika (pandan za Metodiku nastave geografije) studenti pedagoškog smjera imaju 4 tjedna pedagoške prakse

e) Posebnu pažnju, s obzirom na specifičnu odgojnu ulogu, zaslužuje i analiza zastupljenosti kolegija iz Geografije Jugoslavije, odnosno Geografske problematike matičnih republika (tablica 2).

Iskazane razlike u ukupnom broju sati iz Geografije Jugoslavije kreću se između 105 sati godišnje u Ljubljani i 300 sati u Zagrebu. Pri tom treba napomenuti da je ovaj posljednji fond sati uključena i satnica iz kolegija Historijska geografija Jugoslavije, za koji se nastava jedino izvodi na PMF-u u Zagrebu, po čemu je ovaj fakultet jedinstven među sličnim visokoškolskim ustanovama u Jugoslaviji.

Široj geografskoj javnosti zacijelo je manje poznato da se u Skopju, Ljubljani i Nikšiću izvodi i nastava iz Geografske problematike matične republike, što je s obzirom na mogućnost detaljnije obrade, podjednako važno i za nastavni (zavijačna nastava) i za stručni smjer (prostorno planiranje).

f) Krenemo li od manje-više općeprihvaćenog mišljenja da je rasprava o metodološkim pitanjima (problemima) najvažnija zadaća naše geografije u ovom trenutku, od osobitog je značaja razmotriti zastupljenost kolegija iz Teorije i metodologije, odnosno kvantitativnih metoda i tehnike znanstvenog rada u nastavnim planovima naših sveučilišta (tablica 3).

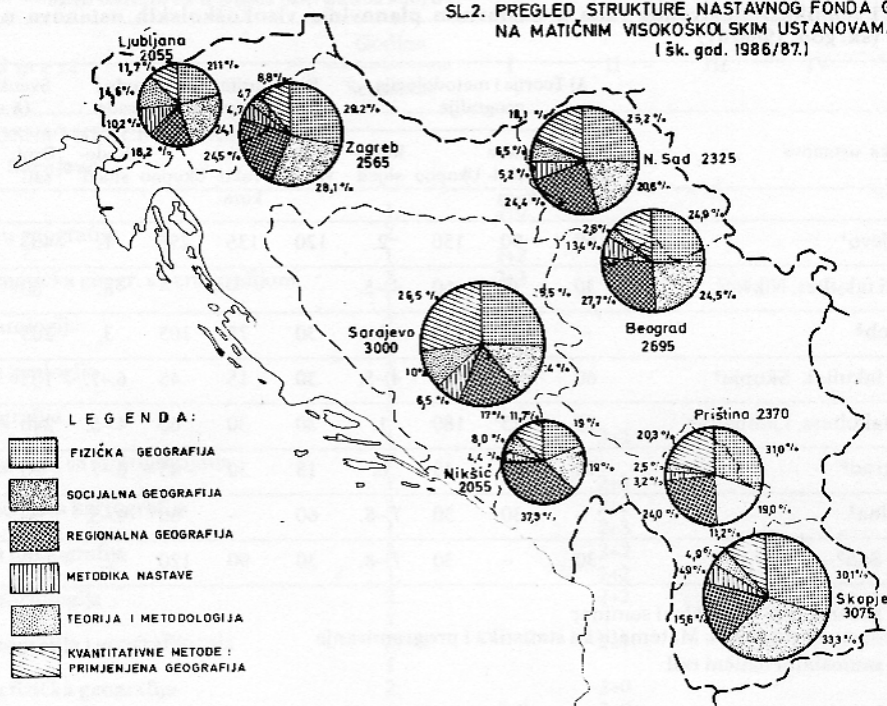
I pored mogućih nepreciznosti kod ovakvog grupiranja kolegija, izražene razlike u ukupnom broju sati iz Teorije i metodologije geografije, pri čemu omjer između PMF-a u Novom Sadu i Prištini u odnosu na Geografski oddelek u Ljubljani iznosi čak 1 : 6, pouzdano odražava razlike u teorijsko-metodološkoj utemeljenosti struke među »geografskim školama« u pojedinim sveučilišnim centrima. S obzirom na odlučujuće značenje metodologije za svaku znanstvenu disciplinu i, posebno, njezinu

Tablica 2. Zastupljenost Geografije Jugoslavije¹, odnosno geografske problematike matičnih republika, u nastavnim planovima visokoškolskih ustanova u SFRJ (šk. god. 1986/87)

Visokoškolska ustanova	Geografija Jugoslavije				Geografska problematika matičnih republika		
	Predavanja	Seminar Praktikum	Ukupno	Redoslijed zastupljenosti	Predavanja	Seminar	Ukupno
PMF, Sarajevo	120	60	180	5.-6.	-	-	-
Nastavnički fakultet, Nikšić	210	60	270	2.-3.	60	15	75
PMF, Zagreb	180	120	300	1.	-	-	-
Geografski fakultet, Skopje	120	60	180	5.-6.	90	30	120
Filozofska fakulteta, Ljubljana	60	45	105	8.	50	40	90
PMF, Beograd	90	60	150	7.	-	-	-
PMF, Priština	150	60	210	4.	-	-	-
PMF, Novi Sad	180	90	270	2.-3.	-	-	-

¹Pod Geografijom Jugoslavije podrazumijevamo: Regionalnu geografiju Jugoslavije, Geografiju Jugoslavije, Geografske oblasti SFRJ i Historijsku geografiju Jugoslavije

SL.2. PREGLED STRUKTURE NASTAVNOG FONDA GEOGRAFIJE
NA MATIČNIM VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U SFRJ
(šk. god. 1986/87.)

»nedorečenost« kad je u pitanju geografija, naznačena zastupljenost i redoslijed istovremeno su i indikator ukupnog doseg geografske misli na matičnim visokoškolskim ustanovama u našoj zemlji.

g) Na sličan način i postojeće razlike u zastupljenosti pomoćnih geografskih kolegija, koje smo za potrebe ove analize grupirali u sintetičku kategoriju Kvantitativne metode i tehnika znanstvenog rada, pokazuju razlike u stupnju razvoja primjenjene geografije, a posredno, i afirmaciji struke u nastavničkim djelatnostima, među republikama i pokrajinama.

Prema iskazanim pokazateljima, po razvoju ovog područja daleko ispred svih je PMF u Sarajevu, koji prednjači i po broju sati (175) i po udjelu (više od četvrtine) kolegija primjenjene geografije u ukupnom godišnjem fondu sati geografije. U većini ostalih sveučilišnih centara kolegiji primjenjene geografije nedovoljno su zastupljeni, što se, među ostalim, manifestira i u nedostatku egzaktnih metoda, odnosno suvremene tehnike znanstvenog rada u geografskom istraživanju. S tim izuzetkom Geografskog fakulteta u Skopju (s kolegijem Uvod u informacija) i PMF-a u Sarajevu (Matematička statistika i programiranje), većina geografa s naših sveučilišta još nije uključena u informatičko opismenjanje, da o praktičnoj primjeni kompjutera u istraživanju i ne govorimo. Poslije metodoloških pitanja, ovo je zacijelo drugi po redu najvažniji zadatak jugoslavenskih geografa u ovom trenutku. O prilagodavanju suvremenim tokovima na ovom području bitno

ovisi sposobnost struke da na pitanja sadašnjeg i budućeg vremena da kompetentnije odgovore.

Umjesto zaključka

Naznačene razlike u nastavnim planovima geografije među jugoslavenskim sveučilištima prvenstveno su posljedica naslijeđenih objektivnih uvjeta i, kao takvi, odražavaju različite konceptijske pristupe matičnih visokoškolskih ustanova. Istovremeno, one su i posljedica ustrajnosti, odnosno inertnosti, većine nastavnih fakulteta i njihove sporog prilagodavanja potrebama vremena.

Jedna od neposrednih reperkusija takvog stanja očituje se u otežanom prijelazu za studente pri nastavku studija na drugom sveučilištu (potrebno je položiti odgovarajuću razliku ispita). Mnogo veći i dalekosežniji negativan učinak proizlazi formiranjem generacija geografa na tako različitim nastavnim planovima, što bitno utječe na dezintegracijske tendencije unutar struke i doprinosi ukupnom slabljenju geografije u društvu.

Navedene i druge negativne posljedice, koje proizlaze iz toga, nalažu da se u što skorijem vremenu inicira javna rasprava o nastavnim planovima i programima, odnosno usmjerenjima na studijskim grupama geografije na našim sveučilištima te da se pokrene postupak njihovog međusobnog usklađivanja u interesu budućeg razvoja struke i djelotvornijeg prilagodavanja društvenim potrebama. Kritično preispitivanje i revizija nastavnih planova u tom smislu jedna je od osnovnih pretpostavki prevlada-

Tablica 3. Zastupljenost kolegija iz A) Teorije i metodologije geografije i B) Kvantitativnih metoda i tehnike znanstvenog rada u nastavnim planovima visokoškolskih ustanova u SFRJ (šk. god. 1986/87)

Visokoškolska ustanova	A) Teorija i metodologija geografije				B) Kvantitativne metode i tehnika znanstvenog rada				Sveukupno (A + B)	
	Predavanja	Vježbe Praktikum	Redovno	Redoslijed	Predavanja	Vježbe Praktikum	Redovno	Redoslijed	Broj sati	Redoslijed
PMF, Sarajevo ¹	60	90	150	2.	120	135	255	1.	405	1.
Nastavnički fakultet, Nikšić ²	30	30	60	4.-5.	-	-	-	8.	60	8.
PMF, Zagreb ³	-	120	120	3.	30	75	105	3.	205	3.
Geografski fakultet, Skopje ⁴	60	-	60	4.-5.	30	15	45	6.-7.	105	5.
Filozofska fakulteta, Ljubljana ⁵	55	125	180	1.	30	30	60	4.-5.	240	2.
PMF, Beograd ⁶	15	30	45	6.	15	30	45	6.-7.	90	6.-7.
PMF, Priština ⁷	-	30	30	7.-8.	60	-	60	4.-5.	90	6.-7.
PMF, Novi Sad ⁸	30	-	30	7.-8.	30	90	120	2.	150	4.

¹A: Teorija geosistema, Geografski seminar

B: Primijenjena kartografija, Matematička statistika i programiranje

²A: Uvod u samostalni naučni rad

B:

³A: Geografski seminar

B: Osnove statistike, Geografske grafičke metode

⁴A: Naučno-istraživačka metodologija vo geografija

B: Uvod vo informatika

⁵A: Metodologija fizične geografije, Metodologija društvene geografije, Teorija geografije in diplomski seminar, Teoretske osnove raziskovalnega dela

B: Statistika za geografe

⁶A: Aerokosmičke metode u geografiji

B: Tematsko kartiranje

⁷A: Dešifrovanje aerofotosnimaka u geogr. kurs.

B: Kvantitativne metode u geografiji

⁸A: Uvod u samostalni rad

B: Matematičke metode u geografiji, Praktikum iz geografije

vanja postojećeg stanja i usmjeravanja pozitivnijeg razvoja struke. Odlaganje ovog zadatka značilo bi daljnju stagnaciju i zaostajanje geografije, za što bi, kao i za današnji položaj struke, krivca prvenstveno trebalo tražiti u vlastitim redovima.

Izvori i literatura:

1. Nastavni planovi geografije na matičnim visokoškolskim ustanovama svih sveučilišnih centara Jugoslavije (šk. god. 1986/87.)
2. Dukić, D. (1964): Nastava geografije na nastavnim fakultetima SFRJ. Zbornik VII kongresa geografa SFRJ, Zagreb
3. Roglić, J. (1974): Globalni aspekt u nastavi geografije. IX kongres geografa Jugoslavije, Sarajevo.
4. Rudić, V. (1981): Neki aspekti reforme univerzitetske nastave geografije u SFRJ. XI kongres geografa SFRJ, Titograd.
5. Feletar, D. (1986): Anketa u svim visokoškolskim ustanovama gdje se vrši izobrazba geografa u Jugoslaviji.

Prostorno planiranje

	1.			
Agrarna geografija	2.	2+1		
	1.			30+15
Matematička statist. i programiranje	2.	2+2		
	1.	2+1		60+60
Opšta ekonomska geografija	2.	2+1		60+30
	1.	3+2		
Geografija stanovništva i naselja	2.	3+2		90+60
	1.	3+2		
Prostorno planiranje	2.	3+2		90+60
	1.	2+2		
Teorija geosistema	2.	2+2		60+60
	1.	3+0		
Terenska nastava	2.	3+0		
	1.		4+2	
Regionalna geogr. Jugoslavije	2.	4+2		120+60
Izabrana poglav. iz regionalne geografije svijeta I (Evropa i SSSR)	1.		2+1	
	2.			30+15
	1.		2+0	
Komunalni sistem i kom. politika	2.			30+0
	1.		1+3	
Izrada prostornih plan.(praktikum)	2.		1+3	30+90
Teritorijalna organizacija društveno-ekonomskog razvoja	1.		2+3	
	2.		2+3	60+90
	1.		1+1	
Politička i vojna geografija	2.		1+1	30+30
	1.		2+1	
Uređenje prostora i životne sredine	2.		2+1	60+30
Izabrana pogl. iz reg. geografije svijeta II (vanevropski kontinenti)	1.			
	2.		2+1	60+30
	1.			
Geografija tercijarnih djelatnosti	2.		3+2	45+30
	1.			
Geografski seminar	2.		0+2	0+30
				855+690
				1545

SR CRNA GORA**Nastavnički fakultet, Nikšić**

	1.	2+1		
Osnovi kartografije	2.	2+1		60+30
	1.	2+1		
Fizička geografija (Klimatologija)	2.	2+1		60+30
	1.	2+1		
Fizička geografija (Hidrologija)	2.	2+1		60+30
	1.	2+1		
Osnovi geologije	2.	2+1		60+30
	1.			
Terenska nastava 70 časova	2.			
	1.	3+1		
Fizička geografija	2.	3+1		90+30
	1.	3+1		
Geografija stanovništva i naselja	2.	3+1		90+30
	1.	4+1		
Regionalna geografija I	2.	4+1		120+30
				540+210
				750

Terenska nastava 100 časova	1.			
	2.			
Opšta privredna geografija	1.	2+1		
	2.	2+1		60+30
Regionalna geografija II	1.	3+1		
	2.	3+1		90+30
Geografija Jugoslavije	1.	4+1		
	2.	4+1		120+30
Turistička geografija	1.	2+1		
	2.	2+1		60+30
Terenska nastava 100 časova	1.			
	2.			
Regionalna geografija III	1.		3+1	
	II		3+1	90+30
Geografske specifičnosti Crne Gore	1.		2+0	
	2.		1+1	45+15
Osnovi prostornog planiranja	1.		2+1	
	2.		2+1	60+30
Metodika nastave geografije	1.		2+0	
	2.		0+2	30+30
Terenska nastava 90 časova	1.			
	2.			
				555+225
				780
Diplomirani geograf (prof. geografije)				
Regionalna geografija II	1.	4+1		
	2.	4+1		120+30
Geografija Jugoslavije	1.	3+1		
	2.	3+1		90+30
Opšta privredna geografija	1.	2+1		
	2.	2+1		60+30
Turistička geografija	1.	2+1		
	2.	2+1		60+30
Zaštita životne sredine	1.	2+0		
	2.	2+0		60+0
Uvod u samostalni naučni rad	1.	1+1		
	2.	1+1		30+30
Seminar	1.	1+0		
	2.	1+1		30+15
Terenska nastava 140 časova	1.			
	2.			
Regionalna geografija III	1.		4+1	
	2.		4+1	120+30
Geografski aspekti političke strukture svijeta	1.		3+1	
	2.		3+1	90+30
Regije Jugoslavije	1.		3+1	
	2.		2+0	90+30
Geografske specifičnosti Crne Gore	1.		2+0	
	2.		2+0	60+0
Osnovi prostornog planiranja	1.		2+0	
	2.		2+1	60+30
Seminar	1.		2+0	
	2.		2+0	60+0
Metodika geografije	1.		2+1	
	2.		2+1	60+30
Terenska nastava 140 časova				
				990+315
				1305

Predmeti	Godina		I	II	III	IV	Ukupno
	Semestar						
SR HRVATSKA							
PMF, Zagreb							
Profesor geografije							
Klimatologija	1.		2+1				
	2.		2+1				60+30
Osnove kartografije	1.		2+2				
	2.		2+2				60+60
Historijska geografija Jugoslavije	1.		2+0				
	2.						30+0
Osnove statistike	1.						
	2.		2+1				30+15
Opća geologija	1.		2+1				
	2.		2+1				60+30
Petrologija s mineralogijom	1.		1+1				
	2.		1+1				30+30
Australija s Oceanijom	1.		2+0				
	2.						30+0
Geografske grafičke metode Terenska nastava iz geologije i petrologije 30 sati god. Terenska nastava iz geografije 40 sati god.	1.		0+2				
	2.		0+2				0+60
Hidrogeografija	1.			2+0			
	2.			2+0			60+0
Praktikum iz hidrogeografije	1.			0+2			
	2.			0+2			0+60
Osnove stratigrafske geologije	1.			2+1			
	2.			2+1			60+30
Demogeografija	1.			2+0			
	2.			2+0			60+0
Praktikum iz demogeografije	1.			0+2			
	2.			0+2			0+60
Agrarna geografija	1.			2+0			
	2.			2+0			60+0
Praktikum iz agrarne geografije	1.						
	2.			0+2			0+30
Afrika	1.			2+0			
	2.			2+0			30+0
Azija Terenska nastava 140 sati god.	1.			2+0			
	2.			2+0			60+0
Geomorfologija	1.				2+0		
	2.				2+0		60+0
Praktikum iz geomorfologije	1.				0+2		
	2.				0+2		0+60
Geografija Jugoslavije I	1.				2+0		
	2.				2+0		60+0
Seminar iz geogr. Jugoslavije I	1.				0+2		
	2.				0+2		0+60
Urbana geografija	1.				2+1		
	2.				2+1		60+30
Industrijska geografija	1.				2+1		
	2.				2+1		60+30
Prometna geografija Političko-geografski aspekt Regionalne ekologije	1.				2+1		
	2.				2+1		60+30
	1.				2+0		
	2.				2+0		60+0
	1.				2+0		

Predmeti	Godina		I	II	III	IV	Ukupno
	Semestar						
Angloamerica	2.						30+0
SSSR	1.						
SSSR	2.				2+0		30+0
Regionalna geografija Zapadne Ev.	2.						30+0
Regionalna geografija Sj. Evrope	2.				2+0		30+0
	1.				2+0		
Reg. geografija Srednje Evrope	2.						30+0
Reg. geografija Južne Evrope	2.				2+0		30+0
Terenska nastava 140 sati god.							
	1.					3+0	
Geografija Jugoslavije II	2.					3+0	90+0
	1.					0+2	
Seminar iz geogr. Jugoslavije II	2.					0+2	0+60
	1.					2+0	
Geobotanika i ekologija	2.					2+0	60+0
	1.					2+0	
Geografija mora	2.					2+0	60+0
	1.					2+0	
Zoogeografija s ekologijom	2.					2+0	60+0
	1.					2+1	
Turistička geografija	2.					2+2	60+30
	1.					2+0	
Politička geografija	2.					2+0	60+0
	1.					2+0	
Istočna evropa	2.						30+0
	1.						
Latinska Amerika	2.					2+0	30+0
	1.					2+0	
Metodika nastave geografije	2.					2+0	60+0
	1.					0+3	
Seminar iz metod. nast. geografije	2.					0+3	0+90
	1.					0+4	
Geografski seminar	2.					0+4	0+120
Terenska nastava IV god. 150 sati							
							1680+915
							2595
Prof. geografije i povijesti							
	1.		1+1				
Osnove klimatologije	2.		1+1				30+30
	1.		1+1				
Uvod u geogr. poznavanje karata	2.		1+1				30+30
	1.		2+0				
Osnove opće geologije	2.		2+0				60+0
	1.		2+0				
Australija s Oceanijom	2.						30+0
	1.		0+2				
Geografske grafičke metode	2.		0+2				0+60
	1.		1+1				
Osnove petrologije i mineralogije	2.						15+15
Terenska nastava I god. iz geografije 70 sati							
Odabrana poglavlja hidrogeografije s praktikumom	1.			1+1			
	2.			1+1			30+30
	1.			1+1			
Načela agrarne geografije s praktikumom	2.			1+1			30+30
	1.			1+0			

SR MAKEDONIJA
Geografski fakultet, **Skopje**

	1.	2+1	
Osnovi na geografijata	2.	2+1	60+30
	1.	2+2	
Matematička geografija	2.	2+2	60+60
	1.	2+2	
Geologija so petrografija	2.	2+2	60+60
	1.	3+2	
Klimatologija	2.	3+2	90+60
	1.	3+4	
Kartografija	2.	3+4	90+120
Terenska nastava vo I god. 5 dena			
	1.	3+1	
Biogeografija so pedologija	2.	3+1	90+30
	1.	2+2	
Hidrologija	2.	2+2	60+60
	1.	4+2	
Geomorfologija	2.	4+2	60+60
Geografski osnovi za zaštita i unapreduvanje na životnata sredina	1.	2+1	
	2.	2+1	60+30
	1.	2+2	
Istorijska geologija	2.		30+30
	1.		
Uvod vo informatikata	2.	2+1	30+15
Terenska nastava vo II godina 10 dena			
			690+555
			1245

A. Nastavna nasoka

	1.	4+2	
Socijalna geografija	2.	4+2	120+60
	1.	4+2	
Opšta stopanska geografija	2.	4+2	120+60
	1.	2+1	
Osnovi na turizmot	2.	2+1	60+30
	1.	4+2	
Geografija na SFRJ	2.	4+2	120+60
Terenska nastava vo III godina 10 dena	1.		
	2.		
	1.	4+2	
Regionalna geografija	2.	4+2	120+60
	1.	4+2	
Posebna stopanska geografija	2.	4+2	120+60
Urbana geografija so osnovi na prostornoto planiranje	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
	1.	3+1	
Geografija na SR Makedonija	2.	3+1	90+30
Naučno-istraživačka metodologija vo geografijata	1.	2+0	
	2.	2+0	60+0
Metodika po geografija so hospitaciji	1.	2+3	
	2.	2+3	60+90
	1.	0+1	
Diplomska rabota	2.	0+1	
Terenska nastava vo IV godina 15 dena (od koi 10 dena pedagoška praktika)			
			930+510
			1440

B. Primenita nasoka

	1.	4+2	
Geografija na SFRJ	2.	4+2	120+60
	1.	2+2	
Karstologija so erozija na tloto	2.	2+2	60+60
	1.	4+2	
Socijalna geografija	2.	4+2	120+60
	1.	2+1	
Osnovi na turizmot	2.	2+1	60+30
	1.	2+1	
Iskoristuvanje na vodnite resursi	2.	2+1	60+30
	1.	4+2	
Opšta stopanska geografija	2.	4+2	120+60
Terenska nastava vo III god. 10 dena			
	1.	4+2	
Posebna stopanska geografija	2.	4+2	120+60
	1.	3+1	
Geografija na SR Makedonija	2.	3+1	90+30
Industrijska geografija so	1.	2+2	
saobraćajna geografija	2.	2+2	60+60
Urbana geografija so osnovi na	1.	2+2	
prostornoto planiranje	2.	2+2	60+60
	1.	2+2	
Agrarna geografija	2.		30+30
Naučno-istraživačka metodologija	1.	2+0	
vo geografijata	2.	2+0	60+0
	1.	0+4	
Diplomska rabota	2.	0+4	
Terenska nastava vo IV god. 10 dena			

960+540
1500

C. Nasoka etnologija

	1.	4+2	120+60
Socijalna geografija	2.	4+2	120+60
	1.	2+1	
Osnovi na turizmot	2.	2+1	60+30
	1.	4+2	
Geografija na SFRJ	2.	4+2	120p+60
Terenska nastava vo III god. 10 dena			
	1.	3+1	
Geografija na SR Makedonija	2.	3+1	90+30
Terenska nastava vo IV god. 10 dena			

SR SLOVENIJA**Filozofska fakulteta, Ljubljana****Geografski predmeti za izbirna področja:***

	PVS	PVS	PVS	PVS
A)**				
Uvod u geografija	30+15-			30+15
Matematička geografija	30-			30+0
Statistika za geografe	30+30-			30+30
Klimatogeografija	30+25+5			30+30
Geomorfologija	45+25+5			45+30
Geografija prebivalstva (geogr. naselij)	40+45+5			40+50
A)				
Hidrogeografija		60+30+15		60+45
Pedogeografija/Biogeografija		45+15+15		45+30
Geografija prebivalstva (geografija naselij)		10+15+5		10+20
Ekonomska geografija		75+15+15		75+30

Predmeti	Godina				Ukupno
	Semestar	I	II	III	
Geografija turizma (geogr. prometa) B)***			40+5-		40+5
Kartografija			15+15-		15+15
Obvezni izbirni predmet					
- Geologija			15+14-		15+15
- Meteorologija			15+15-		15+15
Metodologija fizične geografije			15+10+5		15+15
Izbrana poglavja iz geografije A)			15-15		15+15
Geografija turizma/ Geografija prometa				20+15+10	20+25
Geografija Evrope s ZSSR				45+10+5	45+15
Geografija Afrike in Azije				50+30+10	50+40
Geografija Angloamerike in Australije				30+30+15	30+45
Geografija Latinske Amerike				30+30+15	30+45
Geografija Jugoslavije B)				30+15-	30+15
Metodologija fizične geografije				5+20+5	5+25
Metodologija družbene geografije				15+30+15	15+45
Izbrana poglavja iz geografije C)				15-30	15+30
Specijalna didaktika A)				25+20-	25+20
Geografija Jugoslavije					30+15+15
Geografija Slovenije					50+30+10
Varstvo geografskega okolja					30-15
Regionalno planiranje					60+15-
Pokrajinska ekologija					15+12+3
Geografija krasa					18+10+2
Geografija podeželja					15+10+5
Urbana geografija					15+10+5
Teorija geografija in diplomski seminar B)				10-20	10+20
Izbirni usmeritveni predmet					60+30-
Izbirni usmeritveni seminar					-30
Teoretske osnove raziskovalnega dela C)****					10+15+5
Specijalna didaktika					35+40-
Likalna geografija					15+10+5
Pedagoška praksa 4 tedni (cca 90 sati)					0+90
*Izbirna področja: - pedagoška dvopredmetna geografija geografija					A 833+647 1530
- pedagoška geografija in geologija					B
- nepedagoška dvopredmetna geografija					165+255 420
- nepedagoška enopredmetna geografija					C
**					75+165
A) geografski predmeti, skupni vsem izbirnim področjem					240
***					A + B
B) Geografski predmeti, specifični za nepedagoško dvopredmetno geografijo					1048+902 1950
****					A + C
C) Geografski predmeti, specifični za pedagoško geografijo					958+812 1770

SR SRBIJA
PMF, Beograd

Geografska otkrića i zone civilizacije	1.	2+1	
	2.		30+15
Paleogeografija	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
Kartografija	1.	2+4	
	2.	2+4	60+120
Matematička geografija	1.		
	2.	2+2	30+30
Klimatologija	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
Geomorfologija	1.	3+2	
	2.	2+2	90+40
Hidrologija	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
Biogeografija	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
Geografija stanovništva	1.	3+2	
Terenska nastava II godine do 30 časova nedeljno	2.	3+2	90+60
Aerokosmičke metode u geografiji	1.		1+2
	2.		15+30
Tematsko kartiranje	1.		
	2.	1+2	15+30
Politička geografija	1.	2+2	
	2.	2+2	60+60
Geografija naselja	1.	3+2	
	2.	3+2	90+60
Rkonomska geografija	1.	3+2	
	2.	3+2	90+60
Regionalna geografija I	1.	3+2	
	2.	3+2	90+60
Geografija Jugoslavije	1.	3+2	
	2.	3+2	90+60
Geografski seminar	1.	0+1	
Terenska nastava III godine do 30 časova nedeljno	2.	0+1	0+30
Regionalna geografija II	1.		3+2
	2.		3+2
Geografija stranih zemalja	1.		3+2
	2.		3+2
Regionalna geografija SFRJ	1.		3+1
	2.		3+1
Turistička geografija	1.		2+1
	2.		2+1
Životna sredina	1.		2+1
	2.		2+1
Metodika geograf. nastave	1.		2+4
Naučna ekskurzija IV godine do 30 časova nedeljno	2.		2+4

1440+1225
2665

Predmeti	Godina		I	II	III	IV	Ukupno
	Semestar						
SAP KOSOVO,							
PMF, Priština							
	1.	3+2					
Osnovi geologije	2.	3+2					90+60
	1.	3+3					
Kartografija	2.	3+3					90+90
	1.	2+1					
Matematička geografija	2.	2+1					60+30
	1.	2+1					
Klimatologija sa meteorologijom	2.	2+1					60+30
	1.			2+2			
Opšta hidrologija	2.			2+2			60+60
	1.			4+2			
Geomorfologija	2.			4+2			120+60
	1.			2+0			
Biogeografija	2.			2+0			60+0
	1.			2+1			
Kvantitativne metode u geografiji	2.			2+1			60+0
	1.			2+0			
Humana ekologija	2.			2+0			60+0
	1.			2+1			
Geografija tla	2.						30+15
	1.						
Terenska nastava 80 časova godišnje	2.						
	1.						
Seminar. rad iz fizičke geografije	2.						
	1.				2+1		
Osnovi turizma	2.				2+1		60+30
	1.				3+1		
Demografija	2.				3+1		90+30
	1.				3+1		
Geografska lokacija aktivnosti	2.				3+1		90+30
	1.				3+1		
Urbana geografija	2.				3+1		90+30
	1.				4+2		
Geografija Evrope sa SSSR	2.				4+2		120+60
	1.						
Seminar. rad iz društ. geografije	2.						
	1.					3+0	
Afro - Azija	2.					3+0	90+0
	1.					3+0	
Amerika - Okeanija	2.					3+0	90+0
	1.					5+2	
Geografija SFRJ	2.					5+2	150+60
	1.					2+1	
Prostorno planiranje	2.					2+1	60+30
Dešifrovanje aerofotosnimaka u geogr. kurs	1.					0+2	
	2.						0+30
	1.					2+0	
Metodika geografije	2.					1+2	45+30
	1.						
Klauzura pre diplomskog rada	2.					4+0	60+0
Ekskurzija na IV godini 15 - 20 dana							
Diplomski rad							
							1635+675
							2310

SAP VOJVODINA,
PMF, Novi Sad

	1.	2+2			
Matematička geografija	2.				30+30
	1.	2+2			
Matematičke metode u geografiji	2.				30+30
	1.	2+2			
Kartografija	2.	2+2			60+60
	1.				
Biogeografija	2.	2+1			30+15
	1.	2+0			
Istorijski razvoj geografije	2.				30+0
	1.	2+2			
Klimatologija sa osn. meteorologije	2.	2+2			60+60
	1.	2+2			
Geologija sa osn. petrografije	2.	2+2			60+60
	1.		2+2		
Hidrologija	2.		2+2		60+60
	1.		2+2		
Opšta privredna geografija	2.		2+2		60+60
	1.		2+2		
Geografija stanovništva	2.		2+2		60+60
	1.			2+2	
Metodija nastave geografije	2.		2+0	0+2	60+60
	1.			2+2	
Osnovi prostornog planiranja	2.			2+2	60+60
Geografske osnove zaštite	1.			2+2	
životne sredine	2.			2+2	60+60
	1.				
Uvod u samostalan rad	2.			2+0	30+0
	1.			2+0	
Razvitak geografske nauke	2.				30+0
	1.		2+2		
Turistička geografija	2.		2+2		60+60
	1.		2+2		
Geomorfologija	2.		2+2		60+60
	1.		2+2		
Geografija naselja	2.		2+2		60+60
	1.			3+2	
Karakteristične regije na zemlji	2.			3+3	90+60
	1.			3+2	
Regionalna geografija sveta	2.			3+2	90+60
	1.			4+2	
Geografske oblasti SFRJ	2.		4+2	4+2	180+90
Praktični rad:					
- Terenski rad iz matematičke geografije					
- Terenski rad iz kartografije	2				
- Terenski rad iz klimatologije	2				
- Terenski rad iz geologije	2				
- Terenski rad iz biogeografije	1				
- Terenski rad iz hidrologije		2			
- Terenski rad iz opšte		3			
privredne geografije		2			
- Terenski rad iz geomorfologije			4		
				1	
- Terenski rad iz geografskih			1	2	
oblasti SFRJ					
			3		
- Terenski rad iz geogr. naselja			1		
			2		
- Praktikum iz geografije			2		0+60
Diplomski rad					

Summary

VARIETY OF COURSES OF STUDY AT OUR UNIVERSITIES AND THEIR PRACTICAL CONNOTATION

Dane Pejnović

Education of geographers is being performed at eight faculties, i. e. universities in Yugoslavia; in Ljubljana, Zagreb, Sarajevo, Belgrade, Novi Sad, Skopje and Priština. The existing courses of study of geography at the degree-granting educational institutions in the above mentioned centres are characterized by numerous differences. Besides those in the total fund of lessons and in the number of the teaching groups, i. e. courses, we also find an uneven representation of the particular spheres of geography (physical, social, regional geography) and, especially, of the representative professional courses of lessons such as Regional Geography of Yugoslavia and Teaching Methods of Geography. Particularly indicative are the differences in (non) representation of the courses of lessons of the geographical theory and of the methodology, then of the con-

temporary quantitative methods and of the applied geography.

Although the mentioned differences are partly the consequence of inherited objective conditions and of the different approaches to the conception of the profession dependent on these conditions, they are, first of all, a reflection of the persistence and inertness of the mother faculties and their slow adaptation to the requests of the time.

One of the immediate repercussions of that state shows itself in a difficult transit of the students of geography when continuing their studies at other universities (ex. when passing corresponding differences of examinations). A much bigger and farther-reaching negative consequence results from the formation of the generations of personnel coming from so different courses of study, what not only animates some disintegration tendencies to the decline of the position and reputation of geography in society. According to that, the more coordinated study courses of geography, as the result of cooperation and coordination of the professional organizations, faculties and universities, are one of the essential hypotheses of the more positive development of our profession.

Jozo BOŠNJAK i Milovan PECELJ, Sarajevo

DIDAKTIČKI NEPRILAGOĐENA LITERATURA I MOGUĆNOSTI NJENE PRIMJENE U NASTAVI GEOGRAFIJE

Da bi pravilno odredili mjesto i značaj didaktički neprilagođene literature i mogućnost njene primjene u nastavi geografije, prethodno moramo sagledati zadatke nastave geografije u teoriji i praksi. Didaktički neprilagođena literatura, odnosno literatura koja nije u direktnoj vezi sa trenutno važećim nastavnim planom i programom određene vrste škole, od bitnog je značaja za potpunije shvatanje i realizaciju vaspitnih i obrazovnih zadataka nastave geografije i cjelokupnog obrazovnog sistema.

Zadaci nastave geografije u teoriji i praksi

Osvrnimo se na prikaz teorijskih razmatranja nekolicine naših istaknutih didaktičara i metodičara nastave geografije, koji se odnosi na ostvarivanje postavljenih vaspitnih zadataka nastave geografije u teoriji i praksi.

Krneta, Lj., u pedagogiji detaljno razmatra osnovne komponente vaspitanja i govori o: fizičkom, intelektualnom, moralnom i estetskom vaspitanju. U poglavlju koje se odnosi na intelektualno vaspitanje, razmatra odnos intelektualnog i radnog vaspitanja i pominje ideju o politehničkom vaspitanju. U odjeljku koje se odnosi na moralno vaspitanje poseban osvrt je na: patriotizmu, proleterskom internacionalizmu, odgovornosti prema društvenoj imovini te osjećanju i smislu za kolektivni život (7, 39-80).

Pataki, S., u općoj pedagogiji u poglavlju cilj i zadaci odgoja, razmatra – posebno zadatke socijalističkog odgoja izdvajajući: fizički odgoj, intelektualni, moralni, estetski i radni i tehnički odgoj. Razmatrajući moralni odgoj, naglašava pitanje odgoja socijalističkog čovjeka izdvajajući elemente i zadatke našeg moralnog odgoja i to: istinski humanizam, odgoj jugoslavenskog socijalističkog patriotizma i odgoj internacionalizma (12, 39-50).

Šimleša, P., u poglavlju čiji je urednik, poklanja dosta prostora odgoju. Izdvaja: fizički, intelektualni, moralni, estetski, te radni i tehnički odgoj. U poglavlju – moralni odgoj (autor A. Vukasović), razmatraju se ciljevi i zadaci, sadržaj, faktori, načela, metode i sredstva moralnog odgoja. Tako se u okviru sadržaja moralnog odgoja ističu: odgoj u duhu humanizma, pripremanje za obiteljski život, odgoj u zajednici za zajednicu, odgoj u duhu patriotizma, internacionalizma i formiranje pozitivnog odnosa prema materijalnim i duhovnim vrijednostima. U okviru načela moralnog odgoja ističe: načelo svrsishodnosti, načelo pozitivne orijentacije, načelo socijalizacije, načelo aktivnosti, načelo dosljednosti i primjernosti. Kada je u pitanju estetski odgoj (autor, Z. Pregrad) ističe da ne fungira u osnovnom i srednjem obrazovanju kao predmet, međutim u okviru odgojno-obrazovnog rada postiže široku mogućnost za